

25.3.2004

989/4/03

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Aila Linnakangas

VIIVÄSTYS ASIAKIRJOJEN ANTAMISESSA

1

KANTELU

A arvosteli kirjeessään 24.4.2003 B:n sosiaaliviranomaisten, erityisesti sosiaalityöntekijä C:n menettelyä asiakirjojen antamisessa. A:n mukaan hän ei ollut saanut ensimmäisen kerran tammikuussa 2003 esittämästään pyynnöstään huolimatta itseään koskevia asiakirjoja tai perusteltua päätöstä siitä, miksi hän ei voinut saada asiakirjoja.

2

SELVITYS

B:n kunnan sosiaali- ja terveyslautakunnan vastaava sosiaalityöntekijä D antoi 10.7.2003 selvityksen.

3

RATKAISU

Vastaavan sosiaalityöntekijän D:n selvityksen mukaan asiakirjojen luovuttaminen oli kuulunut hänen tehtäviinsä ja sosiaalityöntekijä C oli toiminut asiassa hänen toimeksiannostaan.

Asiassa ei ole ilmennyt aihetta epäillä sosiaalityöntekijä C:n menetelleen lainvastaisesti tai laiminlyöneen tehtäviään. Sen sijaan katson vastaavaan sosiaalityöntekijän D:n menetelleen lainvastaisesti asiakirjojen antamisessa.

Perustelen ratkaisuani seuraavasti.

3.1

Oikeus asiakirjoihin

Sosiaalihuollon asiakkaan oikeus saada tieto asianosaisena ja oikeus saada tieto asiakasta itseään koskevasta asiakirjasta määräytyy sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, jäljempänä julkisuuslaki) mukaisesti. Asiakkaan oikeudesta tarkastaa häntä itsensä koskevat sosiaalihuollon henkilökisteriin talletetut tiedot säädetään puolestaan henkilötietolaissa (523/1999).

Tiedoksisaantioikeudesta asianosaisena säädetään julkisuuslain 11 §:ssä. Sen mukaan hakijalla, valittajalla sekä muulla, jonka oikeutta, etua tai velvollisuutta asia koskee (asianosainen), on oikeus pykälän 2 momentissa säädetyn poikkeuksin saada tieto muunkin kuin julkisen asiakirjan sisällöstä, joka voi tai on voinut vaikuttaa hänen asiansa käsittelyyn. Asianosaisella ei ole mainitun pykälän 2 momentin 1 kohdan mukaan edellä tarkoitettua oikeutta asiakirjaan, josta tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä etua taikka lapsen etua tai muuta erittäin tärkeää yksityistä etua.

Oikeudesta saada tieto henkilöä itseään koskevista asiakirjoista säädetään julkisuuslain 12 §:ssä. Lainkohdan mukaan jokaisella on oikeus saada tieto hänestä itsestään viranomaisen asiakirjaan sisältyvistä tiedoista 11 §:ssä säädetyn rajoituksen, jollei laissa toisin säädetä. Alaikäisen laillisella edustajalla (esimerkiksi huoltajalla) on julkisuuslain 12 §:n nojalla oikeus saada tieto myös alaikäisen lapsensa tiedoista, ellei mainitun lain 11 §:stä muuta johdu.

Sosiaalihuollon asiakaslain 11 §:n mukaan alaikäinen voi kuitenkin, ottaen huomioon hänen ikänsä ja kehitystasonsa sekä asian laatu, painavasta syystä kieltää antamasta itseään koskevia tietoja, jollei se ole selvästi alaikäisen edun vastaista. Laillisella edustajalla on kuitenkin asianosaisena oikeus tiedonsaantiin alaikäisen kiellosta riippumatta siten kuin julkisuuslain 11 §:ssä säädetään, jos alaikäinen tai hänen laillinen edustajansa ovat asianosaisena sosiaalihuoltoa koskevassa asiassa.

Tiedon pyytäjän ei julkisuuslain 13 §:n 1 momentin mukaan tarvitse perustella pyyntöään, ellei tämä ole tarpeen viranomaiselle säädetyn harkintavallan käyttämiseksi tai sen selvittämiseksi, onko pyytäjällä oikeus saada tieto asiakirjasta. Pyydetessä saada tieto salassa pidettävästä asiakirjasta tai viranomaisen henkilörekisteristä tai muusta asiakirjasta, joka voidaan luovuttaa vain tietyin edellytyksin, tiedon pyytäjän on mainitun pykälän 2 momentin mukaan ilmoitettava tietojen käyttötarkoitus sekä muut tietojen luovuttamisen edellytysten selvittämiseksi tarpeelliset seikat.

3.2

Tiedon antaminen asiakirjasta julkisuuslain mukaan

Asiakirjan antamista koskeva asia on julkisuuslain 14 §:n mukaan käsiteltävä viivytyksettä ja tieto julkisesta asiakirjasta on annettava mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään kahden viikon kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön. Jos pyydettyjä asiakirjoja on paljon tai niihin sisältyy salassa pidettäviä osia tai jos muu niihin rinnastettava syy aiheuttaa sen, että asian käsittely ja ratkaisu vaativat erityistoimenpiteitä tai muutoin tavanomaista suuremman työmäärän, asia on ratkaistava ja tieto julkisesta asiakirjasta annettava viimeistään kuukauden kuluessa siitä, kun viranomainen on saanut asiakirjan saamista koskevan pyynnön.

Julkisuuslain 14 §:n mukaan tiedon asiakirjan sisällöstä antaa se henkilöstöön kuuluva, jolle viranomainen on tämän tehtävän määrännyt tai jolle se hänen

asemansa ja tehtävänä mukaan muuten kuuluu.

Jos virkamies tai muu edellä tarkoitettu henkilö kieltäytyy antamasta pyydettyä tietoa, hänen on ilmoitettava tiedon pyytäjälle kieltäytymisen syy, annettava tieto siitä, että asia voidaan saattaa viranomaisen ratkaistavaksi, tiedusteltava asian kirjallisesti vireille saattaneelta tiedon pyytäjältä, haluako hän asian siirrettäväksi viranomaisen ratkaistavaksi sekä annettava tieto käsittelyn johdosta perittävistä maksuista.

3.3

Henkilörekisterilain tarkastusoikeuden toteuttaminen

Henkilötietolain 28 §:n mukaan rekisterinpitäjän on ilman aiheetonta viivytystä varattava rekisteröidylle tilaisuus tutustua häntä koskeviin rekisteriin talletettuihin tietoihin tai annettava tiedot pyydettyä kirjallisesti. Tämä koskee myös sosiaalihuollon henkilörekisteriin tallennettuja tietoja. Asiakkaalla on henkilötietolain tarkastusoikeuden nojalla oikeus saada myös jäljennökset omista tiedoistaan.

Jos rekisterinpitäjä kieltäytyy antamasta tietoja, hänen on annettava tästä kirjallinen todistus. Todistuksessa on mainittava ne syyt, joiden vuoksi tarkastusoikeus on evätty. Tarkastusoikeuden epäämisen veroisena pidetään sitä, rekisterinpitäjä ei ole kolmen kuukauden kuluessa pyynnön esittämisestä antanut kirjallista vastausta rekisteröidylle. Rekisteröity voi saattaa asian tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi.

3.4

Vastaavan sosiaalityöntekijän D:n menettely

A pyysi 16.1.2003 ja uudestaan 19.2.2003 julkisuuslain 11-12 §:ään sekä henkilötietolain 26-28 §:ään viitaten itseään koskevat asiakirjat. Hän totesi kirjeessään, että hänen perhettään koskevia asiakirjoja oli myös hänen vuonna 1986 ja 1987 syntyneiden lastensa nimellä. Mikäli asiakirjoja ei anneta, hän pyysi kirjallisen todistuksen perusteluineen siitä, miksi hänen tarkastusoikeutensa oli evätty, jotta hän voi saattaa asian tietosuojavaltuutetun käsiteltäväksi.

Vastaavan sosiaalityöntekijän D:n selvityksen mukaan sosiaalityöntekijä C oli D:n toimeksiannosta tiedustellut A:lta 26.3.2003, mihin asiaan hän asiakirjoja tarvitsi ja oliko hänellä jokin syy saada ne kiireellisesti. Selvityksen mukaan A oli tuolloin vastannut, ettei sosiaaliviranomaiselle kuulu, mihin hän asiakirjoja tarvitsi. D oli selvityksensä mukaan tiedustellut 4.7.2003 uudestaan asiaa A:lta, jolloin tämä oli kertonut haluavansa lukea paperit omasta mielestään.

A:lle lähetettiin 4.7.2003 kopiot sosiaalityön asiakaskertomusten 38 sivusta. Vastaava sosiaalityöntekijä D ilmoitti A:lle lähetyksen saatekirjeessä, että asiakaskertomuksissa oli myös tietoja lapsista ja heidän äidistään, miltä osin hän ei voinut salassapitosäännösten vuoksi lähettää asiakaskertomuksia.

D:n selvityksen mukaan viivästymisen syynä oli sosiaalityön ruuhkautunut tilanne,

jolloin hallinnollinen työ jäi toissijaiseksi. Syynä oli myös se, että asiakirja-aineiston (noin 200 sivua) läpikäyminen oli työlästä. Asiakirjoissa oli A:ta ja hänen entistä vaimoan ja heidän yhteisiä lapsiaan sekä A:n nykyistä puolisoa ja tämän lasta koskevia tietoja eikä A:lle voitu luovuttaa muita koskevia tietoja. A myös kieltäytyi ilmoittamasta, mihin hän tietoja tarvitsi.

D:n menettelystä totean seuraavan.

Julkisuuslain 14 §:n mukaan asiakirjat on annettava kahdessa viikossa pyynnön esittämisestä tai tavanomaista suuremman työmäärän vaatimassa tapauksessa viimeistään kuukauden kuluessa pyynnöstä. A oli pyytänyt asiakirjoja 16.1. ja 19.2.2003. Häneltä oli tiedusteltu asiakirjapyynnön tarkoitusta 26.3.2003. Hänelle lähetettiin häntä itseään koskevia asiakirjoja 4.7.2003. Asiakirjojen antaminen kesti siis kaikkiaan lähes kuusi kuukautta.

Totean ensinnäkin, että voidakseen päättää tietojen luovuttamisen laajuudesta, sosiaaliviranomaisilla oli nähdäkseni oikeus tiedustella A:lta, mihin tarkoitukseen hän tietoja tarvitsi. Tieto oli tarpeen ensinnäkin sen vuoksi, että julkisuuslain 11 §:ssä säädetty oikeus tietojen saamiseen asianosaisena on laajempi kuin julkisuuslain 12 §:ssä säädetty oikeus omien tietojen saamiseen tai henkilötietolain 28 §:ssä säädetty oikeus omien tietojen tarkastamiseen. Tieto oli tarpeen myös julkisuuslain 11 §:ssä säädettyjen tiedonsaannin rajoitusten arvioimiseksi. Totean myös, että saadun selvityksen perusteella asiakirjojen antaminen vaati nähdäkseni tavanomaista suuremman työmäärän.

A:lle olisi kuitenkin tullut julkisuuslain 14 §:n mukaan antaa pyytämänsä tiedot, tai asianmukaisesti perusteltu valituskelpoinen päätös siitä, miksi tietoja ei voitu antaa, viimeistään kuukauden kuluessa tietojen pyytämisestä. Kun näin ei tapahtunut, asiassa meneteltiin julkisuuslain vastaisesti.

A pyysi asiakirjoja myös henkilötietolain tarkastusoikeuden nojalla. Henkilötietolain mukaan asiakirjat tai kieltäytymistodistus tuli antaa ilman aiheutonta viivytystä. Asiassa meneteltiin mielestäni myös henkilötietolain vastaisesti.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni käsityksen lainvastaisesta menettelystä asiakirjojen antamisessa vastaavan sosiaaliviranhaltijan D:n tietoon. Kiinnitän hänen huomiotaan vastaavan varalle julkisuuslain ja henkilötietolain mukaiseen menettelyyn asiakirjojen antamisessa.

D:n selvityksen mukaan asiakirjojen antamisen viivästyminen johtui ruuhkautuneesta työtilanteesta. Tämä huomioon ottaen katson, että asia ei anna D:n osalta aiheutta muihin toimenpiteisiin. Saatan kuitenkin tämän päätökseni myös B:n kunnan sosiaali- ja terveystalouden tietoon ja mahdollisia toimenpiteitä varten asiakirjojen antamista koskevien määräaikaisten noudattamisen turvaamiseksi.